

Gyomnövények, mint a kultúrnövények kártevőinek és betegségeinek gazdanövényei

Автор(и): гл. ас. д-р Светлана Стоянова, Институт по земеделие семезнание "Образцов чифлик" – Русе,
Селскостопанска академия

Дата: 28.03.2025 Брой: 3/2025

Összefoglaló

A gyom fogalma a mezőgazdaságban minden olyan vadon élő vagy félig termesztett fajra vonatkozik, amely az ember akarata ellenére fordul elő a kultúrnövények állományában. A gyomok káros hatása mindenütt, évente vagy a teljes tenyészidőszak alatt, minden növényállományban és ültetvényben megnyilvánul. A gyomok rontják a kultúrnövények fejlődési feltételeit, mivel nedvességet és tápanyagokat vonnak el a talajból, elnyomják vagy árnyékolják a kultúrnövényeket, közvetlenül a növényekből vonnak el tápanyagokat, elősegítik a kultúrfajok betegségeinek és kártevőinek a fejlődését és terjedését (mivel azok elsődleges vagy köztes gazdanövényei),

akadályozzák a gépesített munkavégzést, rontják a termék minőségét stb. Erős környezeti feltételekkel szembeni alkalmazkodóképességük komoly problémát jelent a mezőgazdasági növények normális növekedése és fejlődése szempontjából világszerte. Ez az áttekintés összefoglalja a Bulgáriában és külföldön végzett tanulmányok adatait azokról a gyomokról, amelyek gazdanövényei a mezőgazdasági növények gazdaságilag jelentős betegségeinek és kártevőinek.

Köztudott, hogy a gyomok a mezőgazdaság egyik fő károsító tényezői közé tartoznak. A szántóföldön a gyomok a mezőgazdasági növények fő vetélytársai a víz és a tápanyagok tekintetében, gátolják a növekedést, csökkentik a terméshozamot és a termelés jövedelmezőségét egységnyi területen. Erős plaszticitásuk és környezeti feltételekkel szembeni versenyképességük komoly problémát jelent a mezőgazdasági növények normális növekedése és fejlődése szempontjából. A gyomok káros hatása azonban nem korlátozódik csupán a fő tenyészfaktorokért folytatott versengésükre; elősegítik a legtöbb kártevő és betegségkórokozó terjedését azáltal, hogy szaporodási góccokat hoznak létre számukra, akadályozzák a növények gépesített termesztését, növelik a talajművelés, a betakarítás stb. költségeit.

Jelen áttekintés célja összefoglalni a Bulgáriában és külföldön végzett tanulmányok adatait azokról a gyomokról, amelyek gazdanövényei a mezőgazdasági növények gazdaságilag jelentős betegségeinek és kártevőinek.

Számos gyomnövényt és kultúrnövényt ugyanazok a betegségek (gombás, baktériumos, vírusos) és kártevők (különféle poloskafajok, különféle ormányosfajok, levéltetvek, tripszek és egyéb kártevők) támadnak meg, amelyek a növények tenyészideje alatt és a betakarítás után terjedési góccokká válnak. Számos kártevő rovar a növények kelése előtt gyomnövényekkel táplálkozik, amelyek támogatják ezen rovarok fejlődését azokban az időszakokban, amikor nincs számukra megfelelő táplálék.

Szürke kukoricaormányos

Például a mezei aszat (*Cirsium arvense* L.), a tarackbúza (*Elytrigia repens* L.), a közönséges gyékényfű (*Cynodon dactylon* L.) és a veronikafajok (*Veronica* ssp.) kedvenc tápláléka a szürke kukoricaormányosnak, amely a kukorica veszélyes kártevője, de megtámadja a búzát, az árpát, a napraforgót, a borsót, a babot stb. A tarackbúza (*Elytrigia repens* L.) és a közönséges gyékényfű (*Cynodon dactylon* L.) szintén gazdanövényei a anyarozsnek, amely a *Claviceps purpurea* gomba szkleróciumos formája, és főként a rozsot támadja meg. A búza gyökérrothadásának néhány kórokozója szintén megtámadja a tarackbúza (*Elytrigia repens* L.) gyökereit.

Repcevirágevé

Az utóbbi években repcével bevetett területeket művelnek, és meg kell jegyezni, hogy ezt a növényt erősen megtámadja a repcevirágevé (*Meligethes aeneus* F*), amely jelentős kárt okoz ebben a növényben. A repcevirágevé szintén megtámadja a keresztesvirágú gyomokat – a vadmustárt (*Sinapis arvensis* L.) és a vadretekét (*Raphanus raphanistrum* L.), de nem akadályozza meg magképződésüket. A *Phyllotreta* nemzetség bolhái és a káposztaszár-bolha (*Psylliodes chrysocephala* L.) ősszel kezdetben a keresztesvirágú gyomokon, a vadreteken (*Raphanus raphanistrum* L.) és a vadmustáron (*Sinapis arvensis* L.) táplálkoznak, később áttérnek a repcenövényekre, és nagy számban előfordulva jelentős kárt képesek okozni. A repcetáblákon a káposztalevéltetű (*Brevicoryne brassicae* L.) különféle gyom- és kultúrnövényeket parazitál. A vadmustárt (*Sinapis arvensis* L.) szintén megtámadják a fehérrozsda és a kelkárosító gomba kórokozói, amelyek a keresztesvirágú növények veszélyes betegségei.

Lisztharmat

Számos lágyszárú gyom, mint például a vadzabfajok (*Lolium* ssp.), a perjefajok (*Bromus* ssp.), a vadzab (*Avena fatua* L.), a közönséges sármányfű (*Echinochloa crus-galli* L.) stb., tartalékként szolgál a gabonanövények egyes betegségeinek (lisztharmat, fuzáriumos betegségek, búzacsíkos mozaik, búzamozaik vírus és mások) és néhány kártevőnek (csíkos gabonabolha, hesseni légy, fekete búzalégy stb.) a kórokozói számára. Ezen gyomok időbeni és sikeres irtózása nagymértékben korlátozná a kártevő terjedését és segítené annak ellenőrzését.

Számos gyom szintén gazdanövénye a levéltetveknek. A mezei aszat (*Cirsium arvense* L.), a szulák (*Convolvulus arvensis* L.), a vadmustár (*Sinapis arvensis* L.), a tövises disznóparéj (*Amaranthus retroflexus* L.) és a pásztortáska (*Capsella bursa-pastoris* L.) jelenléte az úgynevezett táplálék-gazdanövénye a gyapottetűnek és a dohánytripsznek, és nagyban meghatározza előfordulásukat és terjedésüket a mezőgazdasági területeken.

A cirokfű (*Sorghum halepense* L.), a tarackbúza (*Elytrigia repens* L.), a zöld sászlábúfű (*Setaria viridis* L.), a sárga sászlábúfű (*Setaria glauca* L.), a perjefajok (*Bromus* ssp.), a vadzab (*Avena fatua* L.) gazdanövényei a búzamozaik vírust okozó vírusnak. A sárga mozaik vírust és a burgonya Y vírust azonosították a porcikafűn (*Portulaca oleracea* L.), a közönséges útifűn (*Plantago major* L.), a fekete csucsorán (*Solanum nigrum* L.) és a apróvirágú papsajtárnán (*Galinsoga parviflora* Cav.). A tyúkhúr (*Stellaria media* L.) magvain keresztül továbbítja

az uborkamozzaik vírust a dohányra és a paprikára, míg a fehér libatop (*Chenopodium album* L.) gazdanövénye a sárga babsárga mozaik, a lucernamozzaik és a répamozzaik vírusok kórokozóinak.

Következtetés

A gyomirtásban magas agrárbiológiai és gazdasági hatás eléréséhez tudományos megközelítés alkalmazása szükséges. A káros növényzet nagy biológiai sokfélesége, eltérő érzékenysége a modern herbicidre és más irtózási módszerekre megkívánja a gyomfertőzöttségi szintek rendszeres értékelését és operatív döntések meghozatalát az alacsonyabb gyomsűrűség fenntartása érdekében. A modern mezőgazdaság rendelkezésére áll számos módszer, amelyek mindegyike sajátos lehetőségekkel rendelkezik a gyomirtásra. A legmegfelelőbb, gazdaságilag leginkább hatékony és környezetileg legbiztonságosabb megközelítés az integrált gyomirtás. Ez különféle módszerek és eszközök alkalmazását foglalja magában – mechanikus, fizikai, kémiai, biológiai stb., amelyeket differenciált módon kombinálnak a gyomnövényzet összetétele, a gyomok gazdasági kárkűszöbértékei és a konkrét agroökológiai feltételek szerint.

***A repcevirágevé (*Meligethes aeneus* F) latin neve frissítve – *Brassicogethes aeneus* Fabr.**

Hivatkozások

1. **Dimitrov Ya., M. Dimitrova, N. Palagacheva. 2015.** Gyomtársulások a téli repcében – a mezőgazdasági növények gazdaságilag jelentős kártevőinek szaporodási környezete. A